

אביבה וחווה ושימנון ורוני

אולם אותו הרבר עצמו מגיע לשאר הנכים במדינה — אותם שנפצעו בחזית העבודה, שאינה פחות חשובה מחזית המלחמה, ואותם שנולדו נכים.

התגמולים ניתנים לנכים לא כפרס על מעשה, אלא כעזרת הציבור למי שאינו יכול להתחרות בתנאים שווים. קטועי רגל הוא קטועי רגל, עיוור הוא עיוור — ולא חשוב מה גרם לו לנכותו. כהחלט מגיע ציון מיוחד לחיילי צה"ל שנפצעו בקרב — אבל זה צריך להיות ציון מוסרי, המביע את תודת האומה. מבחינה חומרית, יש להשוות את מעמדם של כל הנכים, עליידי השוואת התנאים של שאר הנכים לתנאיהם של נכיי צה"ל.

אבן מאסו הבונים

השגריר לשעבר של שוודיה בפאריס סיפר לי פעם את הסיפור הבא:

„ב־1947 הייתי נציג שוודיה באו"ם. על הפרק עמדה התוכנית לחלוקת פלשתינה, והוקמו כמה ועדות מימשה לדיון בפרטיה. אני הייתי חבר ועדת המימשה לענייני ירושלים.

„באחת הישיבות הופיע נציג חרש מטעם הסוכנות היהודית, צעיר בשם אוברי איבן (לימים אבא אבן). הוא פתח בהרצאת הטענות של הצד היהודי. הוא הבטא בסיגנון נהדר, באנגלית

אבן

מבריקה, בכישרון רטורי נדיר. ואחרי עשר דקות לא היה איש בחדר שלא שנה אותו מעומק ליבו...”

זוהי הבעיה של אבא אבן. הוא מבריק מדי. הוא אינטליגנטי מדי. הוא נהנה מדי מעצמו. הוא מעורר קינאה.

אנשים ואמריקאים אינם יודעים לסבול אותו, מפני שהוא מיטיב לרבר אנגלית מהם. אך אפשר שלא לתעב זה, מאריך נידחת במיוחד התיכון, העולה עליהם בדיבור בשפת־אמס?

ישראלים אינם יכולים לסייג אתו מפני שהוא מדבר עברית נכונה ועשירה מדי, תחת לגמגום כשפה צרכית עילגת.

כנסת הייתי האדם היחיד שנהנה מנאומיו של אבן. הקשבתי להם בתשומת־לב, והסתבר לי שהם באמת אינטליגנטים להפליא. האחרים לא שמעו את היער מרוב המילים.

לאיפסע העמדותי אותו במיבחן. אחרי שהשיב על שאלתה, הייתי מציג לו שאלה בלתי־צפויה בעליפה. מבלי להניד עפעף השיב אבן בשורות־שורות של מילים מבריקות, כל מילה לעומת זאת לא התרשמתי מעולם מנכונותו של אבן להילחם

על משהו. להיפרך. אבן מסוגל לייצג כל עמדה, גם כשהוא מתנגד לה לחלוטין, גם כשהיא מטופשת בעיניו. בכל מאבק ציבורי אפשר לסמוך על זה שאי־אפשר לסמוך עליו.

כל זה עלה בראשי כשהקשבתי לדבריו בתוכנית בגוף ראשון ברדיו. הוא דיבר על עצמו בצורה מרתקת, במלוא ההערכה וההערצה.

כיום מכהן אבן כיושב־ראש של ועדה בלתי־חשובה בכנסת, העוסקת בכיבורים ובפרסומת־עצמית של חברה. איש איננו טליגנטי כמוהו בוודאי סובל שם קשה. ושוב נשאלת השאלה: מה טיבו של מיטרה המביא לביוכוו כה משועשע של משאבים אנושיים, עד כי אין לו שימוש בכישרון הנדיר של איש כזה?

האדם השלישי

את ההגדרה הטובה ביותר של התוכנית הכלכלנית החדשה כתב ההומוריסט האמריקאי בירס לפני מאה שנה בסיפור המילון של השטן.

כין שאר הערכים שבמילון יש אחד המגדיר היטב את מהותה של ממשלת־האחרות־הלאומית, בהנהגת הליכוד והמערך:

קואליציה — שני כייסים המתחזקים את ידיהם כה עמוק זה בכיסו של זה, עד כי אינם יכולים לכייס אדם שלישי אלא יחדיו. והאדם השלישי זה אתה.

לא תחבושו!

לכל התיכונים, וגם לתלמידי חטיבת־הביניים ובית־הספר העממי: הנה ההזדמנות הגדולה שלכם להוכיח שיש לכם אופי. את ההזדמנות הזאת נתנו לכם החילוניים השולטים בעיריית תל־אביב. הם החליטו כי מעתה והלאה תחבושו כיפות לראשיכם, כשאתם לומדים תנ"ך.

אבל, הם מיהרו להוסיף, אי־אפשר להכריח. לא יכפו. מי שמצו פונו מתנגד לזה, לא תחבושו או על תחבושו:

התנ"ך הוא צירה גדולה. יש בו היסטוריה. יש בו אגדות. יש בו אמונה. יש בו סיפורות. יש בו — ואולי זה העיקר — שפה עברית נהדרת.

בשביל אדם חופשי, שאינו מאמין באלוהים, אין שום סיבה בעולם לחבוש כיפה כשהוא קורא בספר הנהדר הזה. להיפרך: הכיפה תסלק את התוכן, כפי שהוא נראה לעיניו של צעיר עברי במדינת־ישראל.

מבחינה־הכיפית רוצים לקלקל לכם את התענוג שביצירה זו, להפכו לספר־תפילה. אל תתנו להם. פשוט תודיעו למורה: אני לא לא אחבוש כיפה. לא אכנע לכפייה הדתית, בייחוד כשהיא באה מירי עסקנצ'יקים חילוניים ציניים.

לא אחבוש כיפה:

ארבעה חודשים בשנה בביקתה יפה בקצה היער, ואת שאר החודש־ים בניו־יורק, כפי שהוא מספר בגאווה מיוסרת. רחילק, מתי. הרי אנחנו מכירים אותך לא מאתמול!

טבח לאור היום

הגילוי המעניין ביותר בווידיו של מתי מגד הוא זה הנוגע לקרב על לטרון במלחמת־העצמאות.

השתתפתי בקרב הראשון על לטרון, ערב כניסת הצבאות הערביים למלחמה. מולנו עמד או צבא־ההצלה של פאווי אל־קאוקג'י, שהשתמש בפעם הראשונה בתותחים. אצל חלק מכור חותינו פרצה בהלה, וראיתי כמו עיני עשרות רבות מאנשינו, אחוזי־בהלה, רצים אל תוך השטח המופזו ונהרגים. מפקד כור חותינו היה יובל נאמן.

כעבור כמה ימים נערך הקרב השני על לטרון, ובו נערך טבח גדול עוד יותר, שהשיח את הקרב הראשון. הפעם היה המפקד שלמה שמיר, שקראנו לו „פיסטרק", ושאותו שנאנו בכל ליבנו. שמיר היה אחד המפקדים הבכירים המעטים אז שהיו חברי מפא"י, ועל כן העדיף אותו רודי בן־גוריון על פני מפקדים מוכשרים ממנו, שהיו כמעט כולם חברי מפ"ם (המאוחדת דאז).

הקרב (השני) על לטרון נכנס להיסטוריה כפרשה השנויה ביותר במחלוקת במלחמת־העצמאות. בן־גוריון רצה לפתוח את הדרך לירושלים, ויהימה, ייגאל דיין, שכינה או כרמטכ"ל בפועל, התנגד. בן־גוריון התעקש ונתן את הפקודה לקרב. הוא הסתיים בתבוסה ניצחת. הדרך לירושלים נפתחה אחרי־כך בלי כל קשר לקרב זה, עליידי פריצת דרד־בורמה מדרום ללטרון.

לזיכור על קרב זה נלווה טעם מר במיוחד, מפני שקורבנות הטבח היו עולים חרשים, שהוכאו כמעט ישר מן האזניות אל שדה־הקרב. הם לא ידעו היכן הם, לא ידעו את שפת הפקודות, ולמעשה לא ידעו מיהו צד הרובה יוצא הכור.

הביקורת הקטלנית שנמתחה על בן־גוריון, בשל התערבותו הישירה בשיקולים צבאיים בפרשה זו, הטרידה אותו מאוד. ולראיה: הוא הטיל על ישראל בר, יועצו הצבאי, שהורשע לאחר־כך כמרגל סובייטי, לחבר עבודת־מחקר מיוחדת שנועדה לטוהר אותו מכל אשמה. בר עשה זאת.

עכשיו בא מגד ומגלה את הצד השני של הסיפור. לדבריו התחשק לו או לטייל בחו"ל, ועל כן השתמש בפרוטקציה שלו אצל ישראל גלילי, ששלח אותו להקים סניף של ארגון־ההגנה במחנה־פליטים בגרמניה. כדי להעסיק שם את היהודים שהמתינו לעליה, אירגנו אותם אנשי־ההגנה במחלקות ובפלוגות, ערכו עליהם תרגילי־סדר ו„שיחקו בחיילים". לא היו שום אימונים ממי שיים, וכמובן שלא אימונים בשק. לא היה נשק.

את העולים האלה הביאו מתי מגד וחבריו ארצה, אחרי קום המדינה, ואז נודע להם שעומדים לשלוח את האנשים לקרב. מגד מגלה כי מיהר אל בן־גוריון והעמיד אותו על כך שהאנשים לא עברו שום אימונים צבאיים כלל. אך בן־גוריון הסתמך על העובדה שהאנשים אורגנו במחלקות ובפלוגות. זה הספיק לו כהוכחה שהם חיילים לכל דבר. הוא ציווה לשלחם ללטרון.

מלכתחילה לא הבנתי את ההתקוטטות בין חווה יערי ואביבה גרנות, שניסו להטיל זו על זו אשמת־רצח.

הרי היה ברור שאם ייקבע שהיה רצח, יהיו שתיהן אשמות בו — ולא חשוב מי בדיוק עשתה מה.

זה מזכיר לי את הוויכוח הנוכחי בין ממשלות ארצות־הברית וישראל על השאלה מי עשתה מה ומתי וביוזמת מי, בקשר לעיסקות־הנשק עם איראן והקונטרס.

מתי מגלה את אמריקה

הכל אמרו לי שאני חייב לקרוא את הוידיו המועזע של מתי מגד, שהופיע במאמרה של תמר מרון במוסף הארץ. למען האמת, לא היה לי חשק. אבל, כשאמרנו לי את זה בפעם העשירית, נכנעתי. קראתי.

את מתי מגד אני מכיר מזה 40 וכמה שנים. עוד מנעוריו, אפשר לומר.

זוהי היה הסיפור:

באמצע שנות ה־40 פעלה בארץ קבוצת „הכנענים" (כך קראו לה בגלל מתי מגד, כפי שנראה מייד. הקבוצה עצמה קראה לעצמה „הוועד לגיבוש הנוער העברי"). בראשה עמד הכהן הגדול, דול (להבדיל מאוריאל שלה, לי־מים יונתן רטוש.

מגד

הקבוצה רצתה לחולל מהפך כה בארץ. כמעשה מהפכני, הקרי מה תא מחתרתית בפלמ"ח, כדי לעשות שם נפשות לרעיונותיה. היתה לה הצלחת־מה, בין השאר הצליחה לגייס צעיר בשם מתי פלד (להבדיל ממתי מגד).

לפתע נפוצה השמועה כי יש בפלמ"ח מחתרת כנענית, וכי מחתרת זו עורכת בלילות פולחן של עשירות. חברה רקוד, כך

סופר בלחש, סביב בחורה עירומה. זה היה סקנדל גדול. הפלמ"ח היה גם ציוני וגם פורטאני.

ואילו עשירות אינה איליה ציונית, וגם לא פורטאנית. היתה איליה חבירה על אחד ממפקדי הפלמ"ח, שימעון קוך, הוא אבידן. נערכה חקירה. בסוף סילקו כמה אנשים מן הפלמ"ח, ואברהם שלונסקי המציא את השם „כנענים" כתואר־רגנאי.

שני שמות קשורים בפרשה זו. הכחורה שרקדו סביבה היתה, כך אמרו, נועה שקולניק, לימים נועה אשכול. והאיש שהלשין על הקבוצה היה, כך אמרו, מתי מגד.

היכרתי את מגד ומְיָמָה לאחר מכן, כאשר הקמתי את קבוצת במאבק, שהיתה מעין מתחרה של הכנענים. הוא התעניין בקבוצה שלנו, ואנחנו פחדנו מפניו. חשבנו שהוא מרגל אחרינו. היו לו פנים מיוסרות של מהפכן רוסי, בעל לחיים שקועות ועיניים חודרות.

מאז ראיתיו פה ושם. נתקלתי בו כשהיה פרופסור לסיפורת באוניברסיטת חיפה, ובזמן האחרון נעלם מעיני. לא ידעתי שירד מן הארץ. לוא ידעתי, לא הייתי מזרוע יותר מדי.

כי מתי מגד נראה לי תמיד ככדאיניק מיוסר, אחד מילדי־הכננה של ארץ־ישראל העובדת, המסתדרים היטב בכל מצב והכואבים את כאביהעולם.

הוא היה חבר בקבוצה של צעירים שתפסו טרמפ על הפלמ"ח ועלו לגדולה על חשבוננו. מין פלמ"חניק מיקצועי, מפיץ רוח הפלמ"ח, מנציח הפלמ"ח כסיפור, כותב את כרוזי הפלמ"ח וסיפרי הפלמ"ח — כל זה על חשבון בחורים פשוטים וצנועים שלחמו וסבלו, שנפצעו ונהרגו. ככה זה ככל מחתרת, ואולי גוף לוחם ופועל — רביס־רבים פועלים וסובלים, ומעטים עושים חיים וקריירה על חשבונם. בפלמ"ח זה היה בולט במיוחד, כי הפלמ"ח היה גוף „מטעם", מחתרת בחסות השילטון (שילטון הישוב), וכל כדאיניק מצא לו מקום בה.

עכשיו, באיחור של עשר שנים באמריקה, בא מתי מגד ושובר את הפסילים. הפלמ"ח היה חנטריש, בן־גוריון היה נוכח, ההעפלה היתה פאשלה, השומר הצעיר היה בלוף, הקיבוץ הוא טפיל, ארץ־ישראל העובדת והשמאל היו קישקוש.

בוקר טוב, מתי.

יש גרעין של אמת בכל אלה. אבל זה רחוק מאוד מלהיות כל האמת. הפלמ"ח לא עשה גדולות ונצורות כימי המחתרת, אבל כשפרצה מלחמת־העצמאות קם הצבא מתוך הפלמ"ח, ואנשי הפלמ"ח נהרגו בהמוניהם — למרות שמתי מגד היה אז באירופה ונאם נאומים לפני יהודים מסכנים, כפי שהוא מספר עתה.

ארץ־ישראל העובדת, והקיבוץ, והחיאת השפה העברית והרי־בה היישרים אחרים של הישוב העברי היו מעשי־יצירה אמיתיים, מפוארים במלוא מובן המילה, למרות שדבקו בהם הרבה סממנים של ציבועות, שקר ונבולות. כאלה הם החיים, מתי, ותמיד היו. אינני מתנגד לחשיפת העבר כמו שהיה באמת. כולי בעד. יש לגלות את האמת, לחשוף את הכישלונות והשקרים. שום דבר אינו קדוש. הרברים שהיו מפוארים יחזיקו מעמד גם באור זרקורי החשיפה. השקרים והנבולות ימסו, וכך צריך להיות.

אבל החשיפה של מתי מגד אינה מוצאת חן בעיניי. יש לי ההרגשה כי מתי מגד — המתאר כאן את עצמו ככלי ריק, כשתייך־לשעבר, כפאראויט, כגיבור של שקרים, כאדם שאיבד את כל האידאליים וכל האשליות — מתי מגד זה, נשאר, בעצם, אותו כדאיניק שהיה בעבר.

כיום חשוב כדאי לירוק לבאר הזאת, כדאי להמציא תירוצים לירידה, כדאי להגיד שהכל היה ובל. כך אפשר לשבת במצפון שקט (אך מיוסר אופנתית) בארצות־הברית, כמו אלי ויזל ושאר האנשים הטובים והמיוסרים, ולחיות עם אשה חדשה, ולבלות

אורי אבנרי

על פרשה עגומה זו ראוי שייכתבו ספרים ותסריטים, כמו על ההסתערות של החטיבה הקלה במלחמת־יורים. הקרב על לטרון נערך לאור היום. גם זה היה טירוף.

חיים גורי טוען שמגד המציא את כל הסיפור על חלקו באי־רוצים, וכי היה בכלל באותה עת באירופה.

בימים ההם, כשעוד לא היו לנו טנקים, מטוסים ותותחים, לחמנו בלילות. לפי־סתמך מייחסים את האירוע: „עברו ימי המח" תרת! עכשיו אנחנו צבא, וצבא לוחם כיום!"

עיטורים וכסף

אחרי שנפצעת, העניק לי צה"ל כמה אחווי־נכות. איני זוכר בדיוק כמה (חמישה עשר אחוויים). לא קיבלתי מעולם שום תגמולים, אבל מיישר־העיתון הגדיל לי את הלוואת־השיקום. שבה קניתי את העולם הזה.

כל זה בא להסכיך את העניין האישי שיש לי בכניצה־ל. הם נתנו מה שנתנו, ומגיע להם הכל.